

PRVNÍCH DESET LET ČESKOSLOVENSKÉHO ROZHLASU

USPOŘÁDALA

A. J. PATZAKOVÁ

PRAHA 1935

NÁKLADEM RADIOJURNALU

ČSL. ZPRAVODAJSTVÍ RADIOTELEFONICKÉHO

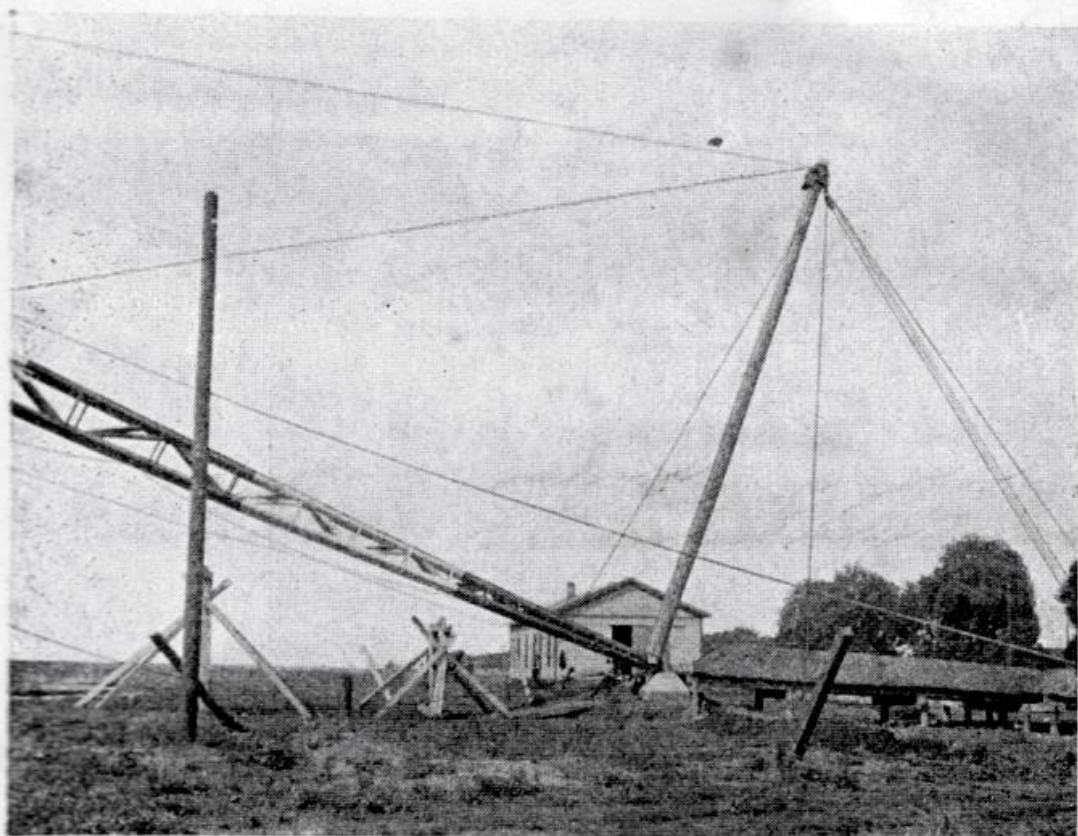
JAK SE ZAČÍNALO.

Na jaře roku 1932, kdy se začalo pravidelné rozhlasové vysílání v Československu, jsme na samých počátcích evropského rozhlasu. Evropa v hlavních svých městech zařizuje první stanice, poučuje se o novém vynálezu, zkoumá jej a využívá zkušeností a vymožeností amerického rozhlasu. Rozhlas vzrušuje a napíná techniky, přináší nové úkoly a problémy mezinárodní spolupráce, zaměstnává průmyslníky i státníky, hledá a nalézá nadšené průkopníky, kteří přesvědčují a poučují veřejnost o novém zázraku a pozvolna dobývají rozhlasu uznání a místa ve veřejném životě. Stát za státem organizuje rozhlasovou službu nejrozmanitějším způsobem; vznikají vysílací stanice.

Československý rozhlas je svým vznikem mezi prvními v Evropě, a vlastně nejen svým vznikem, nýbrž i prudkým vývojem a odvážnou podnikavostí, která přišla nečekaná a začala samostatně a první s novými pokusy. Československo zahajuje pravidelná vysílání dříve než všechny sousední státy. Přesně rok po oficiálním zahájení pravidelné činnosti stanice londýnské, která má mezi evropskými stanicemi vedoucí místo, v době, kdy ve Francii vysílá ojedinele Eiffelova věž, proniká éterem první vlna Československa. Zatímco se v sousedním Německu vysílá v té době jenom zkusmo a třikrát týdně z Königswusterhausenu v neurčitých hodinách a zatímco ve Vídni budují první malou stanici, zahajuje Praha dne 18. května 1923 každodenní rozhlasovou službu.

Podnět k založení československé stanice vyšel z kruhu žurnalistů a akciové společnosti „Radioslavia“, která vznikla krátce předtím a první u nás zabývala se prodejem radiofonických přístrojů. Snahy o založení rozhlasové stanice byly podporovány ministerstvem pošt, které hned od počátku propagaci rozhlasu podporovalo a také se postaralo, aby věci rozhlasové byly zajištěny normativními opatřeními. První zákonnou úpravou byl zákon o telegrafech ze dne 23. března 1923, který ustanovil provozování radiofonie, vysílání a přijímání, za výhradné, výsostné právo státu, za státní monopol. To bylo první všeobecné zákonné opatření.

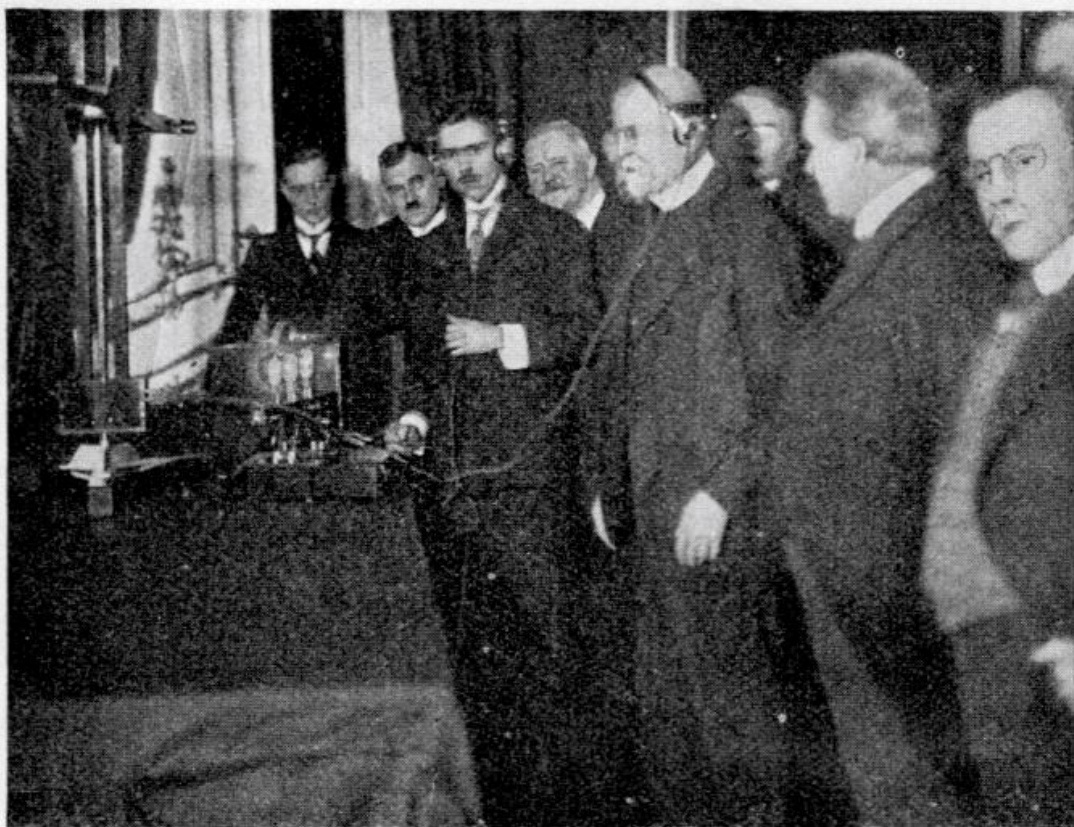

Vysílací stanice Kbely. Vstýčování stožáru.

Relace prvního roku 1923 nebyly takové, aby dovedly upoutat naráz pozornost širší kulturní veřejnosti, a ani to nebylo jejich cílem. Zasáhly především technický svět, který beze spojení se světem duchovním měl podstatně odlišný vztah k vysílanému zvuku. Zvuk, ať mluvené slovo či hudba, vycházející z prvních amplionů, působil na veřejnost sluchovou sensací a technikům byl prostředkem, na němž zkoušeli velmi nedokonalou ještě reprodukční schopnost svých aparátů. Sama kbelská stanice, původně určená pro službu telegrafní a pro vysílání rozhlasu provisorně upravená, nemohla ani mnoho podnikat, ani mnoho posluchačům poskytovat. Začalo se sice s pravidelným vysíláním už v květnu 1923, ale ještě velmi dlouho se improvisovalo a jen zvolna byly překonávány obtížné počátky. Až do prosince 1924, kdy byl otevřen první atelier uvnitř města, v Poštovní nákupně ve Fochově třídě, a vlastně až do roku 1925, kdy byla otevřena moderní stanice francouzská ve Strašnicích, zápasilo se nejen s překážkami, které vyplývaly z nedostí dokonalého zařízení, nýbrž i s nedostatkem zkušeností, s nedostatkem veřejného zájmu a proto i s ne-

President poslouchá po prvé v r. 1922 třílampovou stanici.

Touto schůzkou byl učiněn prvý krok k rozšíření činnosti programní, ale v nejbližší době neprojevil zvláštního účinku, neboť, jak je patrné ze seznamu účastníků, chyběli tu zástupci rozhodujících kulturních činitelů; je zajímavé, že nebyli přítomni zástupci ministerstva pošt ani ministerstva školství.

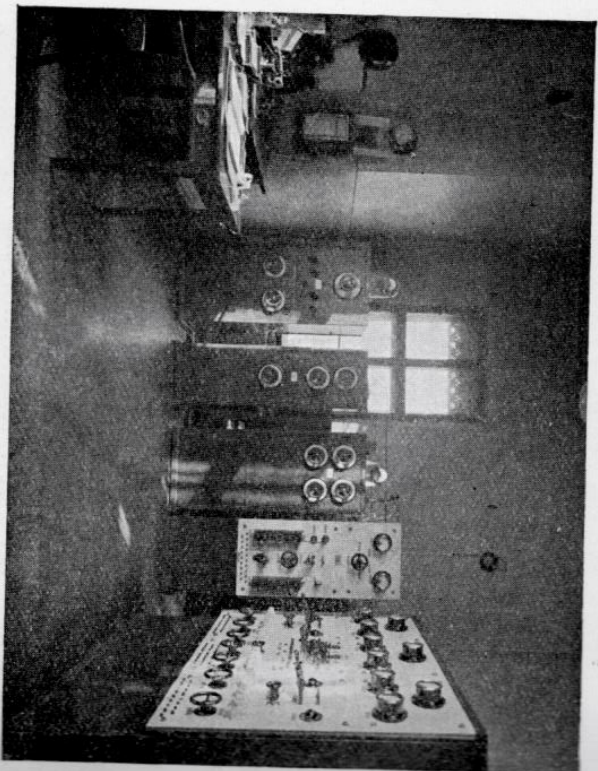
Daleko větší význam pro šíření radiofonie měl zákon o výrobě a přechovávání radiotelefonických zařízení, který byl vyhlášen 20. prosince 1923 a kterým konečně byla uvolněna domácí výroba přijímacích stanic. Také se podařilo společnosti získat pro novou vysílací stanici od pražské obce pozemek na velmi vhodně voleném místě bývalého vojenského cvičiště ve Starých Strašnicích a ještě v prosinci roku 1923 se začíná se stavbou. Stavbu budov této první stanice prováděl arch. inž. Fr. X. Čtrnáctý. Hlavní součástí mělo tvořit prostranné atelier s nejmodernějším zařízením technickým, jež by umožnilo dokonalé vysílání. Rok 1923, rok vzniku československého rozhlasu, končí se zdarem. Byly položeny základy rozhlasové služby, právní i technické a rozhlasová společnost vstupuje s největším pracovním elánem do svého druhého roku.

Zaměstnanci Radiojournálu v r. 1924. Třetí zleva operátor Velík, ředitel inž. E. Svoboda, redaktor L. Hrbáč, čtyřnáctý, těsně za ním kapelník M. A. Nademlejnský a vedle něho vpředu hlasatel Ad. Dvořák.

*Radiotelegrafní vysílač 1 KW v Komárově u Brna.
Poste émetteur 1 KW à Brno.*

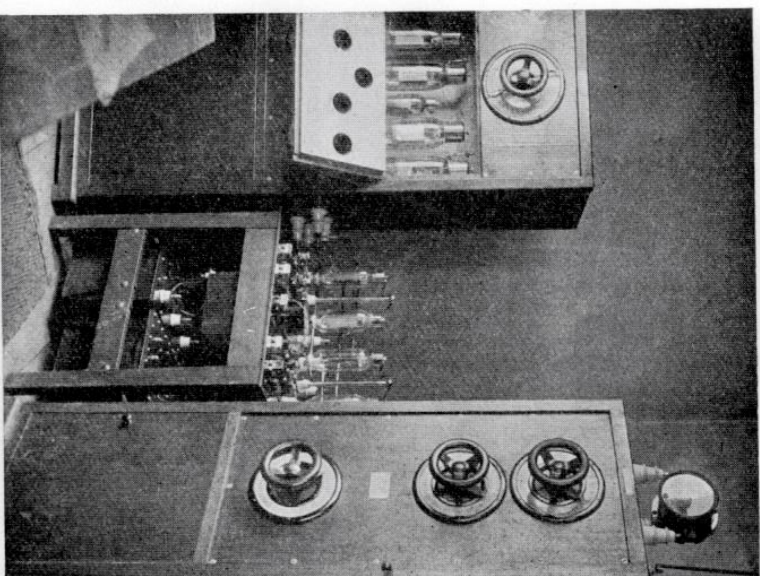
Stejně nedokonale a provisorně bylo zařízeno i studio. Nebyly k dispozici ani speciální mikrofony, ani zesilovače. Telegrafní charakter stanice projevoval se rušivým strojovým tónem, který zejména při slabé modulaci byl velmi nepřijemný. Podářilo se jej odstraniti teprve při pozdější rekonstrukci stanice.

Na místo atelieru byl s počátku používán plátěný stan. Na podzim dostal rozhlas k dispozici provisorní místnost v dřevěném baráku, později hostoval krátký čas v továrně Elektra v Hloubětíně a poté se opět vrátil do provisorního dřevěného baráku ve Kbělicích.

Organisace programů byla svěřena společnosti „Radio-journal“, která se ustavila jako společnost s ručením omezeným v červnu 1923, se základním kapitálem 500.000.— Kč, složeným soukromými zájenci.

První posluchači měli dosti nesnází, a to jak technických, tak i správních.

Jich počet od 10. října 1923, kdy bylo vydáno prvních šest koncesí, do konce roku 1923 dostoupil pouze čísla 47.

*Radiotelegrafní vysílač 1 KW ve Kbělicích po rekonstrukci.
Poste émetteur de Kbely après sa reconstruction*

1924.

Poměry v roce 1924 nelišily se celkem příliš od roku předchozího.

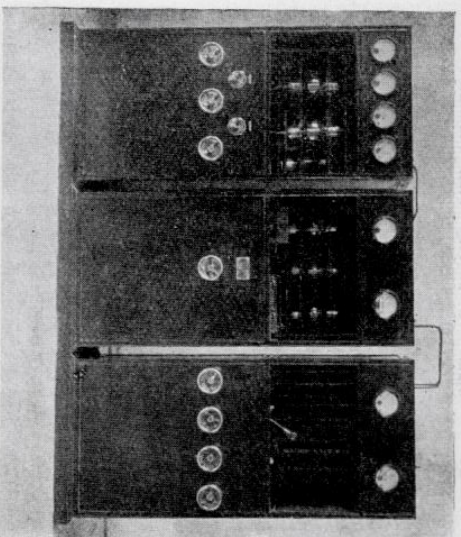
Podstatným ulehčením bylo teprve vydání vládního nařízení k radiotelegrafnímu zákonu, které prakticky upravilo většinu právních jednání spojených s vydáváním radiokoncesí a pod.

Mezitím bylo i v Brně připraveno rozhlasové vysílání. Poštovní správa dala k dispozici telegrafní vysílací stanici v Komárově o výkonu 1 KW, stejné typy jako vysílač kbelský, který pracoval na vlně 1800 m.

Přirozeně, že i zde se projevovaly stejné nedostatky jako u vysílání pražského. Provisorní studio bylo upraveno v budově Nového zemského domu.

Podstatný pokrok pražského vysílání byl.

*První
československá
rozhlasová
stanice
ve Starých
Strašnicích.
Première station
de radiodiffusion
de Praha
(Strašnice)
installée en 1925.*

dřevěných stožářech. Na místě uzemnění bylo použito protiváhy.

Všechny tři lampy byly žhaveny z akumulátorové baterie o napětí 36 V. Napětí anodové dodával jednofázový dvoustupňový usměrňovač. Střídavý proud městské sítě byl v motorgenerátoru měněn na proud o 600 periodách za sekundu, o napětí 120 voltů, transformován na vysoké napětí, přiveden ke dvěma usměrňovacím lampám, zapojeným v seri. Získané anodové napětí, asi 8000 voltů, bylo vyhlazeno filtračním okruhem a přivedeno přes modulační tlumivku k anodám všech tří lamp.

Skutečný výkon stanice nebyl však 500 W, neboť toto označení udávalo výkon, přiváděný na vysílací lampu. Energie dodávaná do anteny, podle které jest dnes udáván výkon radiostanice, byla ve skutečnosti asi 100 W.

Kdybychom chtěli srovnat jakost a konstrukci tohoto vysílače s aparátem přijímacím, na obdobné technické výši stojícím, přirovnali bychom jej k jednolampovce se zpětnou vazbou, žhavené akumulátorem a odebírající anodové napětí z eliminátoru.

Posuzováno s dnešního stanoviska, vytýkali bychom této stanici, kromě napatrného výkonu, nestálost přidělené vlny. Tehdy ovšem nebylo to překážkou, neboť bylo dostatek místa v přiděleném rozhlasovém pásmu a vzájemné rušení stanice dalo se velmi snadno odstranit.

Pokud se týče výkonu, nezdál se tehdy tak směšně nepatrným pro rozhlasovou stanici, neboť v té době většina stanic neměla výkon větší než jeden až dva kilowaty.

Modulace stanice byla dobrá a více než dostatečně převyšovala reprodukční možnosti tehdejších přijímačů a jejich amplionů.

Po dokončení instalace nového 5 KW vysílače bylo v roce 1926 radioelektrické zařízení této stanice rozebráno, rekonstruováno a přestěhováno do Bratislavy. — J —

Strašnice 5 KW.

Během roku 1925 byla dokončena ve Starých Strašnicích montáž vysílací stanice o antenním výkonu na tu dobu znamenitěm, 5 KW.

Stanice, výrobek firmy Western Electric, byla uvedena do chodu na štědrý večer 1925.

Na místo dřívější vysílací anteny byla namontována antena systému Alexandersonova. Antenu tvořily tři dráty 40 m dlouhé, 2 X 250 cm od sebe vzdálené. Od normálních anten liší se antena Alexandersonova tím, že má celkem tři svody. Střední jest připojen k antennímu okruhu vysílače normálním způsobem, krajní dva jsou uzemněny přes laditelné indukční cívky vhodné velikosti.

Modulační proud přicházející do stanice vstupním transformátorem byl nejprve zesílen ve vstupním zesilovacím stupni modulačním (50 W submodulátor) a přiveden na mřížky dvou 250 W modulačních lamp paralelně zapojených.

Modulovaný oscilační okruh v zapojení Colpittově byl tvořen dvěma lampami 250 W výkonu, rovněž paralelně zapojenými. Modulace byla provedena podle způsobu Heisingova a proto anodový zdroj o napětí 1500 voltů byl spojený lampám modulačním i oscilačním.

Výsledné elektrické kmity působily na mřížky dvou lamp, chlazených vodou. Každá z obou lamp měla výkon 10 KW při anodovém napětí 10.000 voltů.

Oscilační okruh koncového stupně byl vytvořen zároveň jako filtr, který měl potlačit nežádoucí vysílání harmonických vln*) a přecházel přímým indukčním spojením do okruhu antenního.

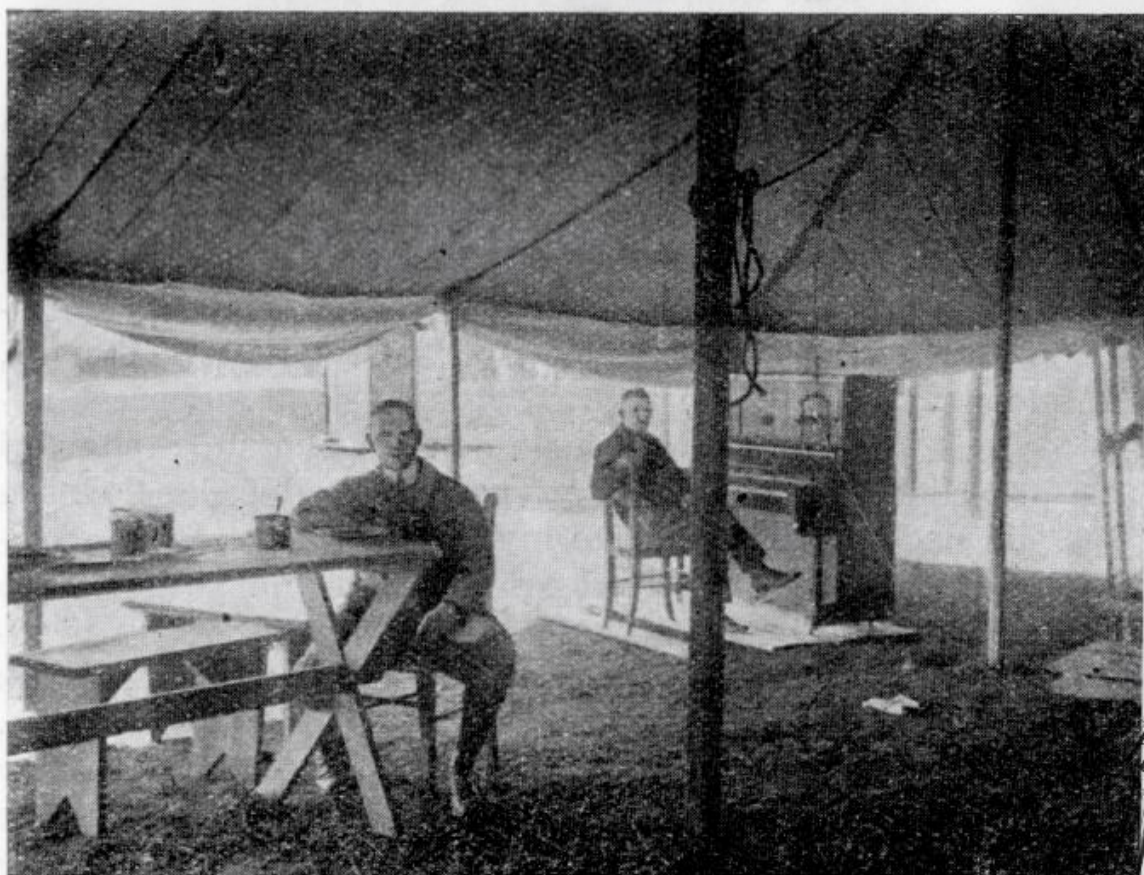
*) Tyto vlny způsobují rušení stanic pracujících na expančních délcích rovné $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ atd. délky vlny stanice vysílače.

Ředitel Edvard Svoboda:

STUDIA ČSL. ROZHLASU.

Každé umění má svůj stánek a to tím spíše platí o rozhlase, poněvadž první studio, kterého používal Radiojournal na jaře r. 1923 byl opravdový *stan* a ani ne vlastní, nýbrž zapůjčený Čsl. červeným křížem. Sloužil hlavně k tomu, aby účinkující chránil před větrem a nečasem, a stál vedle dřevěného domku kbelské stanice. Měl elektrické osvětlení, avšak nedal se vytápěti a to bylo hlavním důvodem, proč jsme brzy toto útočistě opustili a uchýlili se do předsíně zmíněného domku, která měla rozměry 3×4 m. Zde jsme si mohli dovoliti poměrně většího komfortu. Jednak jsme si vypůjčili klavír a takto obohatili vysílací program, který se dosud skládal jen ze sólových výstupů, na př. violoncella nebo ze zpěvu s doprovodem kytary. Akustika tohoto studia byla pokusmo vyřešena rychlou zkouškou a aby tlumící látky nevyžádaly si velkého nákladu, zapůjčila nám tehdejší správa kinematografu Sanssouci starou oponu pro

Obr. 1. Atelier ve kbelském stanu.
Studio provisoire sous une tente à Kbely.